

Vogels en beheer op Rottumeroog

Koen van Dijken

Rottumeroog is één van de gebieden binnen onze provinciegrenzen die van internationaal belang zijn voor vogels. Rottumeroog komt dan ook voor op de lijst van Belangrijke Vogelgebieden in Nederland (van den Tempel & Osieck 1994). Naast vogels is het gebied ook belangrijk voor zeehonden. Op en rond het eiland liggen geregeld meer dan 350 gewone zeehonden. Dit is ongeveer 15% van de Nederlandse populatie. Jaarlijks worden er zo'n tachtig jongen geboren.

Formeel geniet Rottumeroog een uitstekende bescherming. Het is sinds 1981 in zijn geheel staatsnatuurmonument en valt daarmee onder de werking van de Natuurbeschermingswet. Bovendien is het, als onderdeel van de Waddenzee, sinds 1991 aangewezen als speciale beschermingszone onder de EU-Vogelrichtlijn. Tevens heeft Nederland Rottumeroog in 1984, als onderdeel van de Waddenzee, op de lijst gezet van wetlands van internationale betekenis onder de Wetlands Conventie (Conventie van Ramsar).

Ondanks deze uitstekende formele bescherming kunnen er toch nog activiteiten plaatsvinden die voor vogels negatief uitpakken. Een voorbeeld hiervan zijn de plannen van de NAM om naar gas te gaan boren op diverse locaties rond Rottumeroog. Dankzij juridische procedures gevoerd door de Waddenvereniging en tien andere organisaties is deze dreiging voorlopig van de baan.

Het eiland wordt tegenwoordig beheerd door drie partijen: Staatsbosbeheer (natuurbeheer), Rijkswaterstaat (kustonderhoud) en het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij [LNV] (toezicht op de Natuurbeschermingswet). De laatste jaren is veel gedebatteerd over de wijze waarop het toekomstig beheer van Rottumeroog gevoerd zou moeten worden. Deze discussie werd nog eens aangewakkerd toen in de zomer van 1998 in verschillende landelijke media berichten verschenen dat zomerstormen het eiland Rottumeroog van de kaart zouden hebben geveegd. In dit artikel zal verder op deze discussie worden ingegaan. Hieraan voorafgaand wordt een overzicht gepresenteerd van de huidige ornithologische waarde van het gebied.

Gebiedsbeschrijving

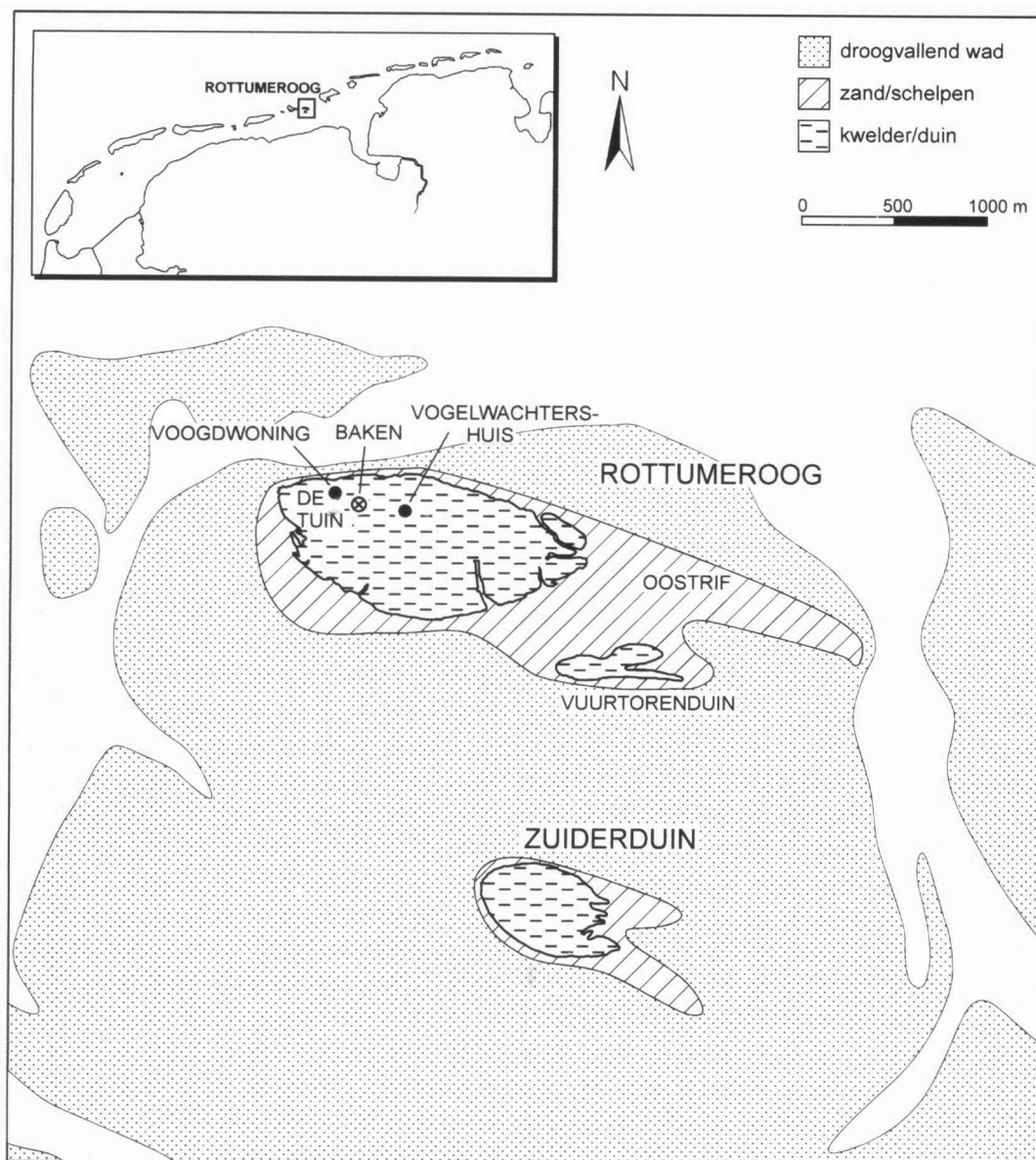
Het gebied Rottumeroog bestaat feitelijk uit twee eilanden: Rottumeroog en Zuiderduin (figuur 1). Beide eilanden liggen ongeveer twee km van elkaar verwijderd.

Het begroeide gedeelte van **Rottumeroog** heeft een oppervlakte van ongeveer 70 hectare en bestaat voor de helft uit kwelders (het zuidelijk deel) en voor de helft uit duinen en een duinvallei (het noordelijk deel). Voornamelijk aan de oostkant bevinden zich grote onbegroeide zandvlakten en schelpenriffen die regelmatig onder water komen te staan.

De kwelder bestaat alleen uit een hoge kwelder. Door het beheer van de laatste tientallen jaren heeft de kwelder niet de kans gekregen zich op een natuurlijke manier te ontwikkelen. De duinen zijn voornamelijk droge duinen met helm en zandhaver. De duinvallei (ook wel bekend als 'de Tuin') is door mensen aangelegd en ongeveer een halve hectare groot. De Tuin is sterk verruigd met bosopslag. Tevens bevinden zich op Rottumeroog enkele gebouwen: een prefab bungalow (de vroegere voogdwoning), het vogelwachtershuis (een oud zomerhuisje), een ijzeren baken (ten behoeve van de scheepvaart in vroegere tijden) en twee loodsden (voor opslag van machines, brandstof en voertuigen).

Het **Zuiderduin** is een klein onbebouwd eilandje. Het begroeide deel (ongeveer 20 hectare) bestaat grotendeels uit kwelders omringd door maximaal twee meter hoge duintjes. De kwelder heeft een volkomen natuurlijke opbouw met veel gradiënten tussen hoog en laag (zie de kleurenfoto elders in dit nummer). De lage kwelder met uitgebreide zeekraalvegetaties loopt zeer geleidelijk over in het wad. Aan de oostkant bevinden zich grote onbegroeide zandvlakten en schelpenriffen.

Op het Zuiderduin is nooit enige vorm van beheer geweest en de situatie is daar dus volkomen natuurlijk. Het Zuiderduin is het meest natuurlijke eiland in de Nederlandse

Figuur 1. Kaart van Rottumeroog. Weergegeven is de situatie in het begin van 1998.

Waddenzee.

Materiaal en methode

Sedert 1978 worden de broedvogels jaarlijks geteld. De hierna gepresenteerde informatie heeft steeds betrekking op Rottumeroog inclusief het Zuiderduin. Gegevens uit de periode 1978 t/m 1989 zijn ontleend aan van

den Brink (1990). Gegevens uit de jaren daarna (t/m 1997) zijn ontleend aan de jaarlijkse bewakingsverslagen (de Bruin & van Dijken 1994, van Dijken & Koopman 1996, 1997, van Dijken & Koopmans 1998, van Dijken & Steenge 1991, 1992, 1993, Koopman & Keijl 1990). In het hoofdstuk Broedvogels zijn over het aantal soorten de jaren

voor 1991 niet meegenomen in de beschouwingen, omdat interpretaties van wel of niet broeden toen wezenlijk anders waren dan na 1991. Voor 1991 werden ook mogelijke en waarschijnlijke broedgevallen meegerekend. Vanaf 1991 zijn alleen zeker broedende soorten meegeteld.

Gegevens over hoogwatertellingen zijn ontleend aan de bewakingsverslagen vanaf 1991. Sinds 1996 heeft Staatsbosbeheer de frequentie van hoogwatertellingen buiten het bewakingsseizoen opgeschroefd. Resultaten over

Broedvogels

Jaarlijks broeden op Rottumeroog gemiddeld 32 verschillende soorten broedvogels. Tussen 1991 en 1997 zijn in totaal 42 soorten met zekerheid broedend vastgesteld. Ongeveer de helft (20 van de 42 soorten) zijn zangvogels die bijna uitsluitend in lage aantallen op Rottumeroog broeden (gemiddeld 1,3 territoria). Relatief veel soorten broeden in of in de onmiddellijke omgeving van de Tuin. Alleen de Graspieper is een talrijke broedvogel (gemiddeld 42 territoria in 1991-1997) die

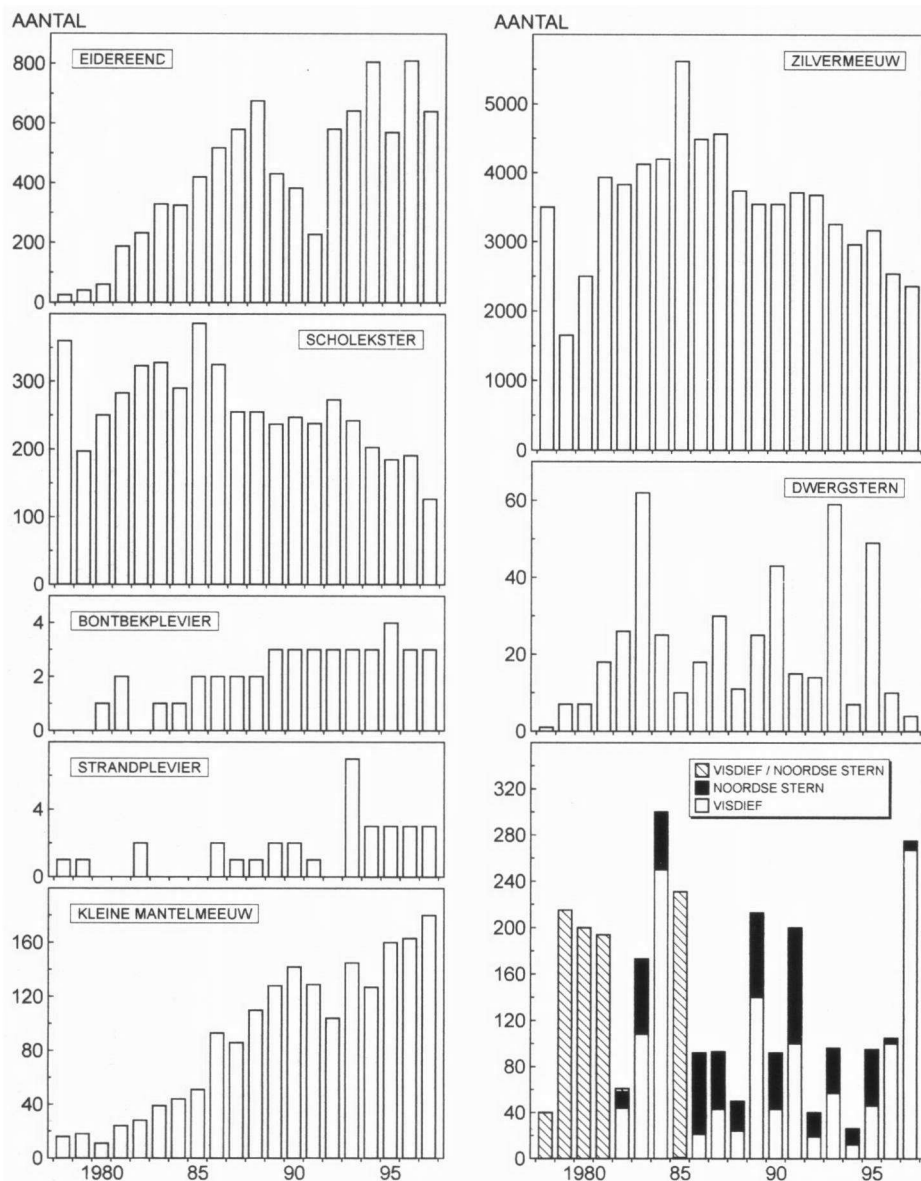
Duinaanleg aan de zuidoostkant van Rottumeroog met op de achtergrond het Vuurtorenduin (aug. 1997). Voor de aanvang van deze duinaanleg begon zich hier een jonge kwelder te ontwikkelen.

1996 en 1997 zijn gepubliceerd in twee interim rapporten (Corté 1998, 1999). Systematische gegevens uit andere maanden zijn voor dit artikel niet gebruikt. Omdat de meeste soorten piekaantallen vertonen in april/mei en in augustus (gedurende de bewakingsperiodes), maakt dit voor de conclusies in dit artikel niet veel uit. De aantallen zijn steeds inclusief het Zuiderduin.

ook veel in de duinen en in de kwelder voorkomt. Alle zangvogelsoorten komen algemeen in Nederland voor. De enige uitzondering is de Roodmus die in 1992 en 1994 met één paar op Rottumeroog heeft gebroed.

Rottumeroog is dus niet erg belangrijk voor zangvogels. Dit belang zal nog verder afnemen nu in de loop van 1998 de Tuin praktisch is weggespoeld.

Rottumeroog is als broedgebied vooral belangrijk voor soorten als Eider, Blauwe Kiekendief, plevieren, meeuwen en sterns.

Figuur 2. Aantalsverloop (aantal broedparen/territoria) van karakteristieke broedvogels op Rot-tumeroog tussen 1978 en 1997.

Ze worden hieronder besproken. Het aantalsverloop van een aantal karakteristieke soorten staat weergegeven in figuur 2.

Aalscholver

In 1997 hebben voor het eerst Aalscholers op het Zuiderduin gebroed. Dit lag in de lijn der verwachting gezien de toenemende aan-

tallen niet-broedende Aalscholers die hier in de zomermaanden aanwezig zijn. De Aalscholers hebben op de grond gebroed, aan de rand van een kolonie Zilvermeeuwen. Het ging om dertien broedparen waarvan waarschijnlijk minstens zeven jongen uitvlogen. In 1998 hebben geen Aalscholers op het Zui-

Nest met jonge Aalscholvers op het kunstmatige NAM-eiland de Hond (Eemsmonding).

derduin gebroed (Ubels & Edelenbos 1999).

Eider

Het aantal broedende Eiders is tussen 1978 en 1988 spectaculair gestegen om vervolgens tot 1991 weer net zo spectaculair te dalen. Een dergelijk patroon werd ook op Ameland vastgesteld waarbij een link werd gelegd met overbevissing (Kersten *et al.* 1997). Na 1991 is het aantal broedparen weer flink gestegen tot gemiddeld 700 paar sinds 1994. De laatste jaren is het broedsucces goed. Jaarlijks worden enkele honderden jongen grootgebracht.

Kiekendieven

De Blauwe Kiekendief broedt sinds 1991, met uitzondering van 1993, jaarlijks op Rottumeroog. In totaal zijn uit zes legsels vijf jongen uitgevlogen. Ook in 1998 heeft het paar succesvol gebroed en drie jongen grootgebracht (Ubels & Edelenbos 1999). De Bruine Kiekendief broedt er jaarlijks sinds 1994, maar heeft nooit jongen grootgebracht. De hoofdoorzaak is vermoedelijk gebrek aan geschikte prooien. Blauwe Kiekendieven jagen voornamelijk op kleine vogels, zoals Graspiepers en jonge Scholeksters. Bruine

Kiekendieven jagen op grotere prooien, die niet zo makkelijk te vangen zijn op Rottumeroog. De kiekendieven broeden ieder jaar in de Tuin.

Scholekster

Het aantal broedende Scholeksters is sinds het midden van de jaren tachtig aan het dalen. Hier zijn verschillende oorzaken voor aan te wijzen. Ten eerste komen weinig jongen groot op Rottumeroog. Enkele tientallen jongen in een goed jaar is echt wel het maximum. Er vindt veel predatie door Zilvermeeuwen plaats. Verder hebben de strenge winters van de laatste jaren hun tol geëist. Ook een minder goed voedselaanbod (slechte stand van kokkels en mossels) speelt wellicht een rol.

Plevieren

Bij de Bontbekplevier is een licht stijgende lijn te bespeuren. Ook het aantal Strandplevieren is licht aan het stijgen. Beide soorten brengen meestal wel (enige) jongen groot. Bontbekplevieren broeden op het Oostrif, op het Vuurtorenduin en op het Zuiderduin.

Strandplevieren broeden, behalve in 1993, alleen op het Zuiderduin.

Meeuwen

In overeenstemming met de landelijke trend is het aantal Kleine Mantelmeeuwen in de loop van de jaren flink gestegen.

Na een piek in 1985 is de Zilvermeeuw met ongeveer 50% in aantal afgenomen. Dit heeft verschillende oorzaken waarvan de belangrijkste zijn: het afsluiten van vuilnisbelten (vooral van belang in de winter) en het afgenomen broedareaal door het kleiner worden van het eiland. Voorts heeft de Zilvermeeuw vermoedelijk meer en meer concurrentie te verduren van de Kleine Mantelmeeuw.

Sterns

Het aantalsverloop van de drie soorten sterns (Visdief, Noordse Stern en Dwergstern) is grillig. De meeste uitschieters vertoont de Visdief. De laatste twee jaar heeft deze soort een grote kolonie op het Zuiderduin. Er vliegen hier veel jongen uit. Dwergsterns hebben zelden een positief broedresultaat. Een uitschieter was 1992 met 15 tot 20 uitgevlogen jongen. Meestal gaan de legsels verloren door hoge waterstanden. Van de Noordse

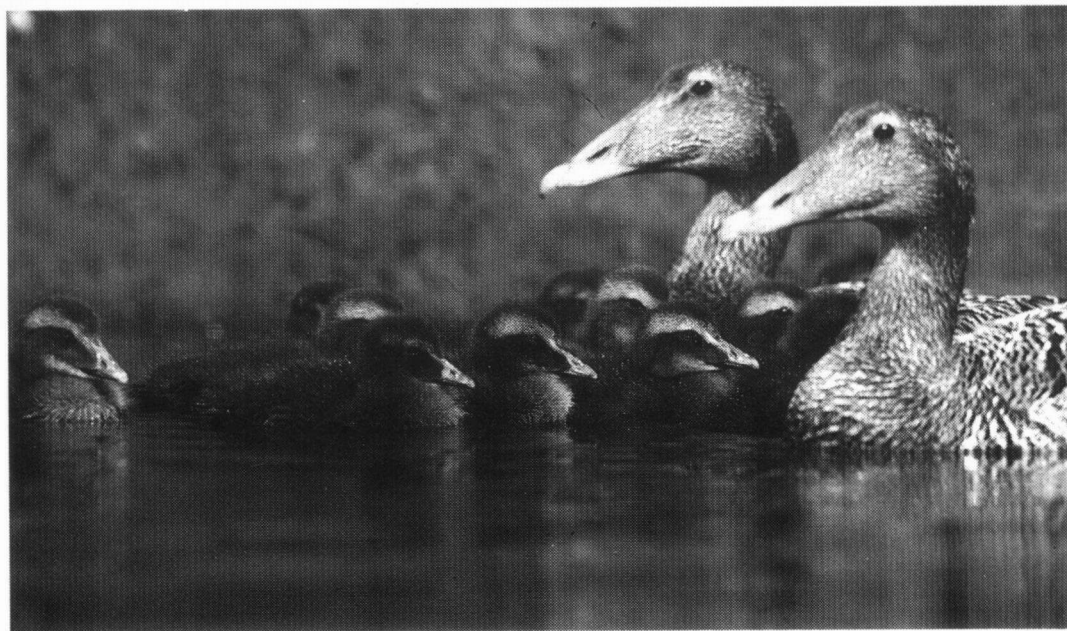

Strandplevieren broeden alleen op het Zuiderduin.

Stern komen meestal maar enkele jongen groot. Predatie en wegspoelen van nesten door extra hoog water zijn de belangrijkste oorzaken voor dit lage broedsucces.

Rode-Lijstsoorten

Van de broedvogels van Rottumeroog staan er zeven soorten op de Rode Lijst: Eider, Blauwe Kiekendief, Bontbekplevier, Strandplevier, Visdief, Noordse Stern en Dwergstern. Het voorkomen van de Blauwe Kiekendief als broedvogel heeft zijn langste tijd

Eider met jongen langs de Noordkust.

waarschijnlijk wel gehad, nu de Tuin groten-deels is verdwenen.

De overige soorten (behalve Eider) zijn sterk afhankelijk van dynamische kustmilieus. Ze broeden bij voorkeur op schelpenbanken, variërend van helemaal kaal (Bontbekplevier, Noordse Stern en Dwergstern) tot licht begroeid (Strandplevier en Visdief). Eiders broeden voornamelijk op de kwelder en in de duinen.

Niet-broedvogels

Tijdens de voor- en najaarstrek pleisteren miljoenen steltlopers, meeuwen en sterns in de internationale Waddenzee (Meltøfte *et al.* 1994). Deze vogels gebruiken de Waddenzee als tussenstop tussen de broedgebieden in Scandinavië, Rusland, Groenland en Noord-oost-Canada en hun overwinteringsgebieden in Europa en West-Afrika. Deze afstand kunnen ze niet in één keer overbruggen en daarom lassen ze stops in. Tijdens deze tussenstops vetten ze weer op voor de volgende etappe. Daarnaast gebruiken veel vogels de Waddenzee in de nazomer voor de rui van slagpennen en lichaamsveren. Dit is een proces dat bijzonder veel energie vergt. Voedsel en rust is voor deze vogels in die periode dan ook van essentieel belang. Naast deze doortrekkers zijn er ook veel vogels die in het Waddengebied overwinteren.

Rottumeroog is voor deze groepen vogels van groot belang. Met laag water foerageren ze op het drooggevalen wad, met hoog water komen ze naar de hogere en droogblijvende delen om te overtijnen. Rottumeroog en het Zuiderduin vervullen zo'n belangrijke functie als hoogwatervluchtplaats.

Omdat de vogeltrek een internationaal karakter heeft, is de bescherming van gebieden waar deze vogels gebruik van maken een verantwoordelijkheid die verder reikt dan de landsgrenzen. Criteria voor het internationale belang van natte gebieden (wetlands) voor watervogels zijn voor het West-Palearctisch gebied uitgewerkt onder de Ramsar Conventie, die van kracht werd in 1975. Nederland heeft de Ramsar Conventie in 1984 ondertekend en heeft zich als zodanig verplicht deze na te komen. Wetlands zijn onder andere van internationaal belang wanneer er (Meininger *et al.* 1995):

(1): regelmatig meer dan 20.000 watervogels voorkomen, of;

(2): regelmatig meer dan 1% van een totale biogeografische populatie van een watervogelsoort van het gebied gebruik maakt.

Als we de aantallen overtijende vogels op Rottumeroog naast deze normen leggen, wordt duidelijk dat het eerste criterium ruimschoots gehaald wordt. In augustus verblijven jaarlijks meer dan 40.000 watervogels op Rottumeroog (maximaal 85.000). Deze aantallen zijn nog exclusief duizenden Zilvermeeuwen en Kleine Mantelmeeuwen. Tijdens de hoogwatertellingen worden beide soorten niet meegeteld.

In tabel 1 worden de maxima van een aantal soorten vergeleken met hun 1%-norm. Drie soorten (Zilverplevier, Wulp en Dwergstern) overschrijden jaarlijks ruimschoots de normaantallen. Aantallen van zeven andere soorten (Scholekster, Bontbekplevier, Kanoet, Drieteenstrandloper, Bonte Strandloper, Rosse Grutto en Steenloper) halen af en toe de norm of zitten er dicht tegenaan. Vermoedelijk halen Scholekster, Bontbekplevier en Bonte Strandloper ook jaarlijks de normaantallen.

Rottumeroog is dus niet alleen van internationaal belang doordat er jaarlijks veel meer dan 20.000 watervogels verblijven, maar ook omdat de aantallen van diverse soorten regelmatig de norm overschrijden. Als we bovendien het beperkte oppervlak in aanmerking nemen waarop zich dit allemaal afspeelt, mag duidelijk zijn dat Rottumeroog van groot belang is als hoogwatervluchtplaats voor overtijende wadvogels, zowel in nationaal als in internationaal opzicht.

Beheer

Beheer in het verleden

Rottumeroog heeft altijd een wandelend bestaan gekend. De laatste honderd jaar heeft het eiland zich over meer dan z'n toenmalige lengte naar het oosten verplaatst. Zand dat door voortdurende afslag aan de westkant verdwijnt, komt aan de oostkant van het eiland weer terecht en zorgt daar voor aangroei. Dit is een proces dat tot heden plaatsvindt. Vóór 1991 heeft Rijkswaterstaat geprobeerd het eiland Rottumeroog zoveel mogelijk te stabiliseren. Hier waren twee hoofdredenen voor. Ten eerste werd Rottumeroog

Tabel 1. Maxima van een aantal relevante soorten wadvogels op Rottumeroog in 1991-1997. 1%-normen naar Meininger et al. (1995).

Soort	1%-norm	Maximum	Bijzonderheden
Scholekster	9.000	17.000	In augustus 1997 werden 17.000 vogels geteld. In andere jaren zit het aantal dicht tegen de norm aan.
Bontbekplevier	500	1.000	In augustus 1996 werden 575 vogels geteld; in augustus/september 1997 werden 500-1.000 vogels geteld.
Zilverplevier	1.500	4.035	De norm wordt jaarlijks in (april)-mei en in augustus overschreden. De aantallen zijn in de loop der jaren toegenomen, tot een maximum van 4.035 in augustus 1997.
Kanoet	5.000	4.850	Met bijna 5.000 vogels in augustus (in meerdere jaren) zit het aantal dicht tegen de norm aan.
Drieteenstrandloper	1.000	1.150	De norm is al enkele malen gehaald in mei.
Bonte Strandloper	14.000	40.450	In een aantal jaren is de norm in augustus en september gehaald. In andere jaren zit het aantal in augustus dicht tegen de norm aan.
Rosse Grutto	7.000	4.586	Jaarlijks 2.000-4.500 vogels in mei.
Wulp	3.500	11.000	De norm wordt jaarlijks ruim gehaald in juli en augustus. Maxima bedragen doorgaans 6.000-11.000 vogels.
Steenloper	^a 300 ^b 700	964	Af en toe wordt de norm in juli overschreden. In juli maximaal 700 vogels, in augustus maximaal 964 vogels.
Dwergstern	340	1.180	Jaarlijks wordt de norm tussen midden juli en midden augustus ruimschoots overschreden. Er overnachten dan 700-1.200 vogels op het Oostrif.

^a: norm geldend voor mei en juli.

^b: norm geldend voor de rest van het jaar.

belangrijk geacht als bescherming voor de kust van Noord-Groningen. Ten tweede dacht men vroeger Rottumeroog nodig te hebben als bruggenhoofd voor een inpoldering van de Waddenzee.

Door de aanleg van puindammen aan de noordwestkant van het eiland is getracht de meest kwetsbare plek te verzwaren en te behoeden tegen afslag. Verder werden jaar-

lijks rondom bijna het gehele eiland rijshout-schermen geplaatst om zand te vangen en daardoor duingroei te bevorderen. Ook aan de zuidkant van het eiland, waar de afslag altijd minimaal is geweest, is dit gedaan. Door het planten van deze rijshoutschermen aan de zuidzijde is een natuurlijke overgang van hoge naar lage kwelder volledig afwezig. Er is daar nu een duinrichel van gemiddeld

twee meter hoog, begroeid met voornamelijk strandkweek en zandhaver. Deze manier van consolidatie van het eiland heeft een aantal jaren min of meer gewerkt. Aan het eind van de jaren tachtig werd het echter steeds moeilijker om Rottumeroog op z'n plek te laten liggen.

Veranderingen rond 1991

Door veranderende inzichten over kustbeheer en inrichting van de Waddenzee hebben Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer en het Ministerie van LNV in 1991 besloten om Rottumeroog 'aan z'n lot over te laten' en geen actief onderhoud meer te plegen. Dit leidde tot een golf van emotioneel protest. Vooral de toen opgerichte Stichting Vrienden van Rottumeroog en Rottumerplaat (SVRR) maakte zich sterk voor behoud van het eiland in z'n toenmalige vorm. Hun argumenten waren voornamelijk gebaseerd op het jarenlange voogdenverblijf op het eiland en waren van cultuurhistorische aard. Wat er nog restte van de geschiedenis van het voogdenbestaan op Rottum was echter niet meer dan het baken, een vijftig jaar oude prefab-bungalow (de voogdwoning) en twee loodsen. Later heeft de SVRR geprobeerd zich meer bezig te houden met een ecologische visie op het eiland. Om hun oorspronkelijke argumenten om het eiland in z'n toenmalige vorm te behouden kracht bij te zetten, noemen ze in hun beleidsvisie (SVRR 1996) echter een aantal punten die getuigen van tekortschietende lokale kennis en zelfs van onkunde. Zo is de SVRR bijvoorbeeld van mening dat het in het kader van zo groot mogelijke diversiteit van belang is om soorten als Braamsluiper (één broedpaar) en Tuinfluiter (alleen in 1997 één broedpaar) te behouden als broedvogel. Kwetsbare Rode-Lijstsoorten als Dwergstern en Strandplevier zijn echter voor Rottumeroog veel belangrijker. Maatregelen om het beheer juist op deze soorten te richten worden echter niet beschreven. Daarnaast spreekt het rapport over het belang van de kwelder als foerageergebied voor Eider en Bergeend. Deze soorten foerageren echter niet op de kwelder, maar op het wad. Bij de Wulp wordt vermeld dat het een soort is die zich *juist* thuisvoelt in een dynamisch kustgebied. Dit is natuurlijk niet zo. Ook diverse andere punten (ook op andere terreinen dan vogels) in het rapport van de SVRR geven blijk van

ondeskundigheid op natuurhistorisch gebied. Hun conclusie ('Het traditionele voogdenbeheer was (is) de beste manier om de natuurwaarde [...] te behouden') is dan ook niet gebaseerd op steekhoudende argumenten.

Huidig beheer

Onder druk van de SVRR hebben de drie beheerders gekozen voor een zogenaamd 'milieuvriendelijk beheer' waarbij Rottumeroog een 'stervensbegeleiding' kreeg (Olman *et al.* 1993). Dit 'milieuvriendelijk beheer' hield in dat het zwaardere onderhoudswerk aan de puindammen gestaakt werd, maar dat er meer rijshoutschermen werden geplaatst. Dit beheer had een proefperiode van vijf jaar (1991-1996) waarna een evaluatie zou plaatsvinden.

Ook aan de zuidoostkant, waar het eiland toch altijd al aangroeide door de langzame loop naar het zuidoosten, werden rijshoutschermen geplaatst. Tot op de dag van vandaag wordt bovendien gepoogd het Vuurtorenduin vast te leggen aan het hoofdeiland door het plaatsen van rijshoutschermen (zie ook de foto eerder). Op deze wijze is het onmogelijk dat zich hier een natuurlijke lage kwelder kan ontwikkelen. In plaats daarvan zal het gebied uiteindelijk veranderen in een eentonig duinlandschap met helm en zandhaver. Wel heeft Rijkswaterstaat, op aanraden van Staatsbosbeheer, na enige jaren de werkwijze iets veranderd. Hierdoor zijn de voorwaarden gunstiger geworden voor het ontstaan van een jonge ontziltende duinvallei met de bijbehorende bijzondere flora.

De werkzaamheden worden door Rijkswaterstaat gedurende enkele maanden per jaar buiten het broedseizoen (voor eind april en na half augustus) uitgevoerd. Minimaal twee weken per jaar wordt Rijkswaterstaat bijgestaan door vrijwilligers van de SVRR. Deze vrijwilligers komen er echter vaak met andere motieven dan om hard te gaan werken. Bovendien zijn ze aanwezig in april en in augustus: kwetsbare en verstoringgevoelige perioden. In april zijn veel soorten broedvogels zich aan het vestigen. Juist in de vestigingsfase zijn nogal wat kwetsbare soorten (bijvoorbeeld sterns en Lepelaar op Rottumerplaat) extra gevoelig voor verstoring. Bovendien overtijnen in april (opvetperiode) en in augustus (opvetperiode en ruiperiode) tijdens hoog water tienduizenden wadvogels

op Rottumeroog. Rondlopende vrijwilligers zijn een potentiële verstoringsbron voor overtijende wadvogels op de hoogwater-vluchtplaatsen. Deze wadvogels hebben hun rust op dat moment hard nodig. Tenslotte moest Rijkswaterstaat al die jaren een volledig self-supporting onderkomen op Rottumeroog draaiende houden. Het in standhouden van dit onderkomen kost vermoedelijk meer tijd en geld dan het feitelijke onderhoud aan het eiland zelf.

Resultaat van het gevoerde beheer

Doordat Rijkswaterstaat sinds 1991 tussen eind april en half augustus geen grote onderhoudswerken meer uitvoert, is de rust in het broedseizoen aanzienlijk toegenomen. Buiten die periode is de drukte op het eiland er niet minder op geworden.

Het beheer heeft er echter niet toe geleid dat het eiland minder afslag te verduren heeft gekregen. Het is vrijwel onmogelijk gebleken het eiland te laten liggen op de plaats waar het nu ligt. De evaluatie (Huizing *et al.* 1996) had dan ook als uitkomst dat het milieuvriendelijke beheer geen positieve gevolgen had voor de levensduurverlenging van Rottumeroog. Ook waren er geen positieve effecten aantoonbaar voor wat betreft de natuurhistorische rijkdommen van het eiland. Bovendien waren zowel Rijkswaterstaat als Staatsbosbeheer niet onverdeeld positief over de inzet van de vrijwilligers ten behoeve van het plaatsen van rijshoutschermen.

Voor vogels heeft het gevoerde beheer op Rottumeroog (het hoofdeiland) ook geen positieve gevolgen gehad. De meeste en belangrijkste Rode-Lijstsoorten (plevieren en sterns) broeden echter niet op het beheerde deel, maar alleen op het Zuiderduin en op het niet beheerde deel van Rottumeroog (Oostrif en Vuurtorenduin). Direct aanwijsbare negatieve gevolgen voor vogels waren niet aantoonbaar. Grootschalige verstoringen van hoogwatervluchtplaatsen in april en augustus/september zullen echter ongetwijfeld hebben plaatsgevonden.

Beleid voor de toekomst

In de zomer en het najaar van 1998 is de afslag aan de noordwesthoek van het eiland in een stroomversnelling gekomen (Abrahamse 1999). De duinen aan de noordkant van de Tuin zijn vrijwel compleet weggespoeld

waardoor de Tuin praktisch is verdwenen. De twee loodsen zijn afgebroken en ook de oude voogdwoning is inmiddels weggehaald. Er is een doorbraak gekomen van de noordzijde van het eiland naar de hoge, westelijke kwelder. Het baken staat inmiddels op het strand en zal binnenkort een andere plek krijgen.

De bebouwing op Rottumeroog is nu dus praktisch verdwenen. Daarmee zijn de omstandigheden drastisch veranderd en dit lijkt een uitgelezen moment om het beleid te heroverwegen.

Als niets meer aan Rottumeroog wordt gedaan, zal het waarschijnlijk vrij snel veranderen in een eiland dat veel lijkt op het Zuiderduin. De hoge delen zullen verdwijnen en plaatsmaken voor jonge kwelders en grotere stranden met waarschijnlijk uitgebreide vlakten met schelpen. Rottumeroog zal de komende jaren nog niet verdwijnen. Zou het in de verre toekomst wel verdwijnen, dan zal Rottumerplaat de rol van Rottumeroog in enigerlei vorm overnemen: door aangroei of door in tweeën te breken. Dit is de natuurlijke gang van zaken in het Waddengebied. Op deze plaats in de Waddenzee hebben altijd al eilanden gelegen en dit zal in de toekomst ook wel zo blijven. Hier is geen actief beheer voor nodig.

Als we de huidige natuurwaarden van het hoofdeiland Rottumeroog vergelijken met die van het Zuiderduin, valt op dat het Zuiderduin goed scoort op het gebied van vogelsoorten van dynamische strandmilieus, te weten Bontbekplevier, Strandplevier, Visdief en Noordse Stern (allen Rode-Lijstsoorten) en sinds 1997 ook de Aalscholver. Als deze soorten ook hebben gebroed op het hoofdeiland Rottumeroog, hebben ze dit altijd gedaan in gedeeltes die niet aan het 'milieuvriendelijke beheer' hebben blootgestaan, zoals het Vuurtorenduin en het Oostrif. Met het oog op overtijende wadvogels (waarvoor Rottumeroog een belangrijke rol vervult en Nederland internationale verplichtingen is aangegaan) is minder beheer en onderhoud alleen maar een waarborg voor meer rust.

Er is dus geen enkele reden om door te gaan met het huidige beheer. In de eerste plaats levert dit type beheer niets extra's op, terwijl het wel veel geld kost. Daarnaast brengt het ook nog verstoringengevaar met zich mee voor

Dwergsterns broeden alleen op het Zuiderduin en op het niet beheerde deel van Rottumeroog.

zich vestigende broedvogels en voor niet-broedvogels die tijdens hoog water rusten op hoogwatervluchtplaatsen. Broedvogels van dynamische kustmilieus, waaronder veel Rode-Lijstsoorten, zullen juist baat hebben bij het staken van dit type beheer.

Bij het staken van het onderhoud van Rottumeroog zal in het oostelijke Waddengebied een natuurgebied ontstaan dat zijn weerga niet kent: vanaf het midden van Schiermonnikoog tot aan de Duitse grens een gebied waar de natuur heer en meester is. Als het hoe en waarom van dit grote natuurgebied goed naar buiten gebracht wordt en deze gebieden niet geheel voor het publiek worden afgesloten (d.w.z. voldoende excursies in niet-verstoringsgevoelige perioden), zal deze aanpak een grote steun van de bevolking ondervinden.

Wonderlijk genoeg is alsnog besloten om voor een periode van vijf jaar hetzelfde beleid door te zetten. Dit is onlangs nog door de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat, mevrouw J.M. de Vries, bevestigd. Bovendien wordt weer in zee gegaan met de

SVRR, ondanks het feit dat het historische aspect nu wel heeft afgedaan, om van hun ecologische beweegredenen maar te zwijgen. Begin maart 1999 heeft Rijkswaterstaat zelfs een nieuw onderkomen op Rottumeroog geplaatst. Durven verantwoordelijke instanties de moeilijke (?) beslissing niet aan om definitief het onderhoud aan het eiland te staken? Mijn indruk is dat zowel de keuze om door te gaan met het huidige beleid als de keuze om weer in zee te gaan met de SVRR de keuze is van de makkelijkste weg.

Conclusie

Rottumeroog is een belangrijk gebied voor zowel broedvogels (op nationaal niveau) als voor niet-broedvogels (op internationaal niveau). Nederland heeft zich op internationaal niveau verplicht om zulke gebieden te beschermen en dient daar ook zijn best voor te doen.

Het beheer zoals gevoerd sinds 1991 heeft geen positief resultaat gehad, noch op de natuurwaarde van Rottumeroog, noch op de levensduurverlenging.

De natuurwaarde van Rottumeroog kan toenemen door het staken van het onderhoud. Daarom dient dit onderhoud, zoals plaatsen van rijshoutschermen, gestaakt te worden. Verdere activiteiten dienen zich tot een minimum te beperken.

Literatuur

- Abrahamse J. 1999. Laatste voogdshuis op Rottumeroog. Waddenbulletin 34(1): 4-7.
- van den Brink, H. 1990. De vogels van Rottumeroog en Rottumerplaat in 1978-89. Rapport. SOVON, Beek-Ubbergen.
- de Bruin S. & van Dijken K. 1994. Verslag Bewaking Rottumeroog 1994. Rapport. Staatsbosbeheer, Groningen.
- Corté B. 1998. Maandmaxima Rottumeroog en het Zuiderduin in 1996 op basis van HVP-tellingen. In: K. van Dijken & M. Koopmans, Rottumeroog Broedseizoen 1997, vogelwachtersverslag, pp 77-84. Rapport. Staatsbosbeheer, Assen.
- Corté B. 1999. Maandmaxima Rottumeroog en het Zuiderduin in 1997 op basis van HVP-tellingen in 1997. In: R. Ubels & M. Edelenbos, Rottumeroog Broedseizoen 1998, vogelwachtersverslag, pp 72-80. Rapport. Staatsbosbeheer, Assen.
- van Dijken K. & Koopman E. 1996. Verslag Bewaking Rottumeroog 1995. Rapport. Staatsbosbeheer, Groningen.
- van Dijken K. & Koopman E. 1997. Rottumeroog Broedseizoen 1996, vogelwachtersverslag. Rapport. Staatsbosbeheer, Groningen.
- van Dijken K. & Koopmans M. 1998. Rottumeroog Broedseizoen 1997, vogelwachtersverslag. Rapport. Staatsbosbeheer, Assen.
- van Dijken K. & Steenge W. 1991. Verslag Bewaking Rottumeroog 1991. Rapport. Staatsbosbeheer, Groningen.
- van Dijken K. & Steenge W. 1992. Verslag Bewaking Rottumeroog 1992. Rapport. Staatsbosbeheer, Groningen.
- van Dijken K. & Steenge W. 1993. Verslag Bewaking Rottumeroog 1993. Rapport. Staatsbosbeheer, Groningen.
- Huizing J., van den Bergs J., Hageman G., de Jonge T. & Hut H. 1996. Rottum natuurlijk Een evaluatie van monitoringgegevens en beheer. Rapport. Rijkswaterstaat, Leeuwarden.
- Kersten M., Rappoldt C. & van Scharenburg K. 1997. Wadvogels op Ameland. In: M. Versluys, R. Engelman, D. Blok & R. van der Wal, Vogels van Ameland, pp 56-87. Friese Pers Boekerij, Leeuwarden.
- Meininger P., Schekkerman H. & van Roomen M. 1995. Populatieschattingen en 1% normen van in Nederland voorkomende watervogelsoorten: voorstellen voor standaardisatie. Limosa 68: 41-48.
- Meltofte H., Blew J., Frikke J., Rösner H. & Smit C. 1994. Numbers and distribution of waterbirds in the Wadden Sea. WSG Bulletin 74: 1-192.
- Koopman E. & Keijl G. 1990. Verslag bewaking Rottumeroog 1990. Rapport. Staatsbosbeheer, Groningen.
- Olman M., Visser S. & van Opstal A. 1993. Beheersregeling Rottum. Rapport. Rijkswaterstaat, Groningen.
- Osieck E. & Hustings F. 1994. Rode lijst van bedreigde en kwetsbare vogelsoorten in Nederland. Rapport. Vogelbescherming Nederland, Zeist.
- SVRR 1996. Over Rottum en los zand Een beleidsvisie. Rapport. SVRR.
- Ubels R. & Edelenbos M. 1999. Rottumeroog Broedseizoen 1998, vogelwachtersverslag. Rapport. Staatsbosbeheer, Assen.
- van den Tempel R. & Osieck E. 1994. Belangrijke Vogelgebieden in Nederland. Rapport. Vogelbescherming Nederland, Zeist.

*Koen van Dijken
Hyacinthstraat 190
9713 XL Groningen
tel. 050-3124409
e-mail: k.van.dijken@wxs.nl*